

2. Вітков М. С. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі : монографія / М. С. Вітков. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2008. – 220 с.
3. Воронянська О. В. Стратегічний розвиток аграрних підприємств через підвищення економічної ефективності зернової галузі / О. В. Воронянська // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2012. – № 1 (17). – С. 117–123.
4. Зубець М. В. Наукові засади розвитку агропромислового виробництва в сучасних умовах / М. В. Зубець // Економіка АПК. – 2011. – № 1. – С. 3–8.
5. Лозинська І. В. Основні проблеми розвитку та методи підвищення ефективності функціонування АПК / І. В. Лозинська // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2011. – Вип. 6/2. – С. 38–42.
6. Лопушанська В. В. Оптимальні стратегії розвитку галузей рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області / В. В. Лопушанська // Бізнес-навігатор. – 2012. – № 2 (28). – С. 87–95.
7. Міколяш Ф. Т. Методологічні аспекти інноваційно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського виробництва / Ф. Т. Міколяш, В. В. Бондарчук, М. Я. Коник // Вісник Львівської державної фінансової академії. – 2009. – № 16. – С. 62–72.
8. Операційний менеджмент : навч. посіб. / [В. І. Перебийніс, В. В. Писаренко, О. М. Помаз, О. В. Василенко та ін.] ; за ред. В. І. Перебийніса. – Полтава : ПДАА, 2008. – 664 с.
9. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.
10. Федулова Л. І. Системне управління підприємством на основі організаційно-економічних моделей : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка підприємства і організація виробництва» / Л. І. Федулова ; Ін-т економіки пром-сті НАН України. – Донецьк, 1998. – 452 с.
11. Федулова Л. І. Управління операційною системою виробничого підприємства / Л. І. Федулова, О. В. Декалюк. – Хмельницький, 2005. – 192 с.
12. Царенко О. М. Економіка розвитку : підручник / О. М. Царенко, Н. О. Бей, І. І. Д'яконова, І. В. Сало. – Суми : Універ. кн., 2004. – 590 с.

УДК 004:339.543(477)

«ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ» – ЯКІСНО НОВИЙ ЕТАП НАДАННЯ МИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНИ

Т. В. Шталь, доктор економічних наук

Суттєве збільшення рівня прозорості діяльності органів Державної митної служби України можливе тільки за умов інтенсивного використання сучасних інформаційних технологій у їх діяльності. З огляду на це, доцільно буде дослідити причини створення, реалії впровадження та прогнози майбутнього функціонування системи «Електронна митниця» на теренах України. Щоб оцінити тенденції розвитку та можливі способи розв'язання подібних проблем, розглянемо приклади введення електронної митниці в розвинутих країнах світу.

Поняття та стан упровадження проекту «Електронна митниця» досліджено у працях таких провідних українських учених, як: І. Муратов, І. Владимировський, О. Мостовенко, П. В. Пашко, А. Дубініна, Ю. М. Дьомкін та ін. Вивченню зарубіжного досвіду застосування зазначених технологій в митній справі присвячені публікації Г. Грица, Б. Томас, Д. Сімсон, М. Салехі, Яо-Хуа Тан та ін.

Аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців дозволив дійти висновку про недостатній вивчення розвитку митно-тарифного регулювання в Україні та про на-

гальність посилення досліджень щодо впровадження електронних технологій у митній системі України, враховуючи досвід світових лідерів.

Проаналізувати процес упровадження проекту «Електронна митниця» в Україні. Визначити проблемні місця та перспективи його застосування у митній системі. Оцінити перші результати діяльності системи «Електронна митниця» та дослідити прогнозовані ефекти від застосування.

У сучасних глобалізаційних умовах процеси збору та обробки значних обсягів інформації можливі лише за умов використання новітніх інформаційних технологій. Упровадження інформаційних систем у митній справі – завдання, яке на сьогодні ставлять більшість країн світу. Відмінності лише у строках і процедурах реалізації.

Звісно, Україна також не може залишатись осторонь цих процесів. Зокрема, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. було схвалено Концепцію

створення багатофункціональної комплексної програми «Електронна митниця», яка передбачає реалізацію цієї програми в три етапи протягом 2009–2013 рр. [1].

Проект «Електронна митниця» – це новий підхід до регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Процедура митно-тарифного контролю буде значно простішою та прозорішою. Реалізація цієї системи дозволить скоротити час митного оформлення, що дасть змогу проводити митні процедури товарів у єдиному місці та в будь-який час [2].

Переглянемо статтю фінансування в рамках проекту «Електронна митниця» електронне декларування, якому в новому Митному кодексі України відведено основне місце (табл. 1). З табл. 1 видно, що очікувані обсяги фінансових витрат, що планувалися з 2009 до 2013 рр. дещо інші. Найбільший обсяг фінансування за цей період спостерігаємо на створення системи електронного декларування (364244,3 млн грн) і системи електронного документообігу (325137,80 млн грн) [3].

Таблиця 1

Стратегічний план розвитку багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця»

Найменування доходу	Початок	Закінчення	Обсяг фінансування за роками, тис. грн					Усього
			2009	2010	2011	2012	2013	
Створення відомчої нормативно-правової бази	2008	2013	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Підготовка фахівців	2008	2013	989,43	500,00	500,00	500,00	500,00	2989,43
Модернізація, оснащення митних органів сучасними засобами телекомунікацій	2008	2013	59760	67 090	53375	48315	50705	304795
Створення, модернізація та технічна підтримка Гол. й рег. інформаційно-телекомунікаційних комплексів	2008	2011	5280	650,00	9270	650,00	650,00	21300
Побудова транспортної системи електронного документообігу ДМТСУ	2008	2013	1800	2050	2450	5250	6010	19419
Створення системи ефект. декларування			21746,37	80 054	81127,93	83918,5	89212,5	364244,3
Створення Підсистеми електронного документообігу			908,00	964,60	1025,8	1088	1075	5963,4

Продовж. табл. 1

Найменування доходу	Початок	Закінчення	Обсяг фінансування за роками, тис. грн					Усього
			2009	2010	2011	2012	2013	
Створення Підсистеми аналізу ризиків і керування ними			0,00	41972	13200	13200	13200	86072
Створення інформаційної системи електронного цифрового підпису	2008	2013	16810,8	22948	10648,8	8898,8	12807,2	73011,12
Побудова комплексної системи захисту інформації	2007	2013	84351,78	65682,08	70245,24	58113,24	45385,24	328629,70
Створення Системи електр. документообігу	2008	2013	109228,13	50879,51	50085,41	41980,61	59282,61	325137,80
Разом			300874,51	332790,19	291928,18	261914,15	278827,55	1531561,75

Слід зазначити, що в міжнародній практиці митна електронна форма митного декларування товарів використовується з початку 80-х рр. XX ст. Провідні митні служби світу (Німеччина, Франція, Росія, Японія, Китай, США та Канада) активно перейшли на сучасні електронні технології й розвивають їх щодня. Наприклад, механізм проходження митних формальностей у Японії заснований на автоматизованій системі обробки відомостей, необхідних для митних цілей (NACCS), яка поділяється на повітряну (air-NACCS) і морську (sea-NACCS). Ця автоматизована комп'ютерна система пов'язує воедино митні служби та учасників ЗЕД. Аналогічна система діє і в США [4]. Це досить просто і прозоро.

Якщо оцінювати рівень упровадження цього проекту оглядаючись на досвід провідних країн, Україна, на жаль, має невтішні висновки: одним із гальм є розмита відповідальність і відсутній або недостатньо ефективний її контроль. Україні варто перейняти досвід із проведення широких просвітніх компаній і поступово привчати суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) до нових інформаційних технологій.

Незважаючи на досить негативні та невтішні відгуки щодо впровадження проекту «Електронна митниця», слід звернути увагу на перші результати її застосування. Наразі електронні митні декларації використовуються для державної реєстрації ввезених на митну територію України транспортних засобів, підтвердження фактичного вивезення за межі

митної території України товарів для цілей відшкодування податку на додану вартість, зняття експортних та імпорتنих операцій з валютного контролю й купівля валюти.

Це означає, що митники країни, до якої прямує вантаж, матимуть інформацію про нього ще до того, як транспортний засіб, який цей вантаж переміщує, перетне митний кордон, а отже, – спрощення та вибірковість митних процедур і скорочення часу оформлення. Єдиний недолік, який на цей момент існує з впровадження проекту «Електронна митниця» – митна система та політика ще приблизно років п'ять буде такою, якою є зараз: у паперовому й електронному вигляді. Але фахівці цієї сфери прогнозують, що приблизно за три роки ми повністю перейдемо на електронне декларування. На нашу думку, це значно полегшить роботу і суб'єктам ЗЕД, і митним брокерам, і митниці.

Реалізація концепції «електронна митниця» та створення комплексної системи регулювання можуть мати деякі вигоди, як для держави, так і для населення і підприємства (табл. 2) [5].

Прогнозований ефект від «Електронної митниці» та торгівлі у відсотковому значенні представлений у табл. 3 [5]. З табл. 3 видно, що найбільшу частку зекономлених грошей становлять компоненти системи «зменшення фіксованих та адміністраторських платежів» – 24,2 %. На 21,3 % грошей почали витрачати менше за рахунок «економії на доставках товарів».

Таблиця 2

Наслідки застосування системи «Електронна митниця» в різних сферах діяльності

Сфера впливу	Вигоди
Держава	1) Адаптація законодавства України до законодавства ЄС; 2) використання інформаційних технологій та засобів електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю; 3) введення сучасних митних інформаційних систем; 4) запроваджується максимальне практичне використання інформаційних технологій, а також сучасних методів роботи для удосконалення митного контролю, таких як система аналізу ризиків й методу контролю, який базується на аудиті; 5) забезпечення спрощення та гармонізація митних процедур; 6) формування позитивного іміджу митних органів
Підприємства	Проект дозволяє зменшити час і кошти підприємств за рахунок прискорення товарообігу, скорочення часу на здійснення митного контролю, виключення суб'єктивних факторів під час здійснення митних процедур
Населення	Проект розповсюджується виключно на підприємства та не зачіпає права та інтереси населення

Таблиця 3

Ефект від «електронної митниці» та торгівлі

Компоненти системи	Економія, %
Витрати на зв'язок (кур'єр, факс)	7,5
Робочий час персоналу (підвищення продуктивності)	22,3
Скорочення помилок під час здійснення митного оформлення	6,8
Прискорення платежів (скорочення фінансових витрат)	17,9
Економія на доставках товарів (менше виправлень)	21,3
Зменшення фіксованих і адміністраторських платежів за рахунок автоматизації	24,2

Розглянемо статистичні про щодо функціонування електронних митниць в Україні на 1.01.2013 р. (табл. 4).

З табл. 4 видно, що найбільш прибутковою для державного бюджету України є Дніпропетровська митниця. Станом на 1.01.2013 р.

Таблиця 4

Показники застосування електронної митниці у розрізі окремих митниць України (на 1.01.2013 р.)

Назва митниці	1.01. 2012	1.01. 2013	Електронні декларації, тис.		ЗТО товарів, млрд грн		Суб'єкти ЗЕД, шт.		Кримінальні справи/ протоколи	
	Перераховано до ДБ, млрд грн		2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Харківська	4,1	4,5	11032	17512	4,1	4,4	885	986	27	30
Дніпропетровська	8,7	9,6	4210	8450	12,7	17,8	4132	5200	11/412	7/451
Тернопільська	584,8 млн	618 млн	1500	1750	2,8	3,2	–	–	12/120	21/92
Кіровоградська	113 млн	485,2 млн	1698	7616	5,3	8,9	744	874	5/12	8/26
Полтавська	2,3	2,8	4200	4520	3,8	4,5	560	1230	36	38

перераховані кошти становлять 9,6 млрд грн (приріст на 0,9 млрд грн). Далі – Харківська та Полтавська митниці. Щодо застосування електронних декларацій, Харківська митниця лідирує з 17512 деклараціями (приріст на

6480 тис.). Дані про найбільший зовнішньоторговельний оборот товарів надала Дніпропетровська митниця – 17,8 млрд дол. США (приріст становить 5,9 млрд дол. США), а суб'єктами ЗЕД на 1.01.2013 р. стали 5200 тис.

учасників. Щодо розгляду та прийняття кримінальних справ і протоколів, тобто найретельнішою митницею було визнано, як видно з табл. 4, Дніпропетровську митницю (451 протокол) [3].

Проведений аналіз свідчить, що найбільш активно та ретельно впроваджує проект «Електронна митниця» Дніпропетровська митниця. Щодо інших митниць, підкреслимо, що тенденція до росту та швидкого переходу до електронного декларування дуже помітна, за даними 2012 та 2013 рр. надходження до Державного бюджету та кількість оформлених електронних декларацій збільшилися.

Отже, можна визначити позитивні наслідки впровадження проекту «Електронна митниця», а саме:

- прискорення митних процедур і проведення усіх фактичних перевірок товарів у єдиний час в єдиному місці;
- досягнення належного рівня інформаційної взаємодії між органами влади та підприємствами;
- зведення до мінімуму суб'єктивного чинника митника;
- усунення корупційної складової під час митного оформлення;
- наближення до міжнародних стандартів електронного обміну даними про митне оформлення товарів та ін.

Проведене дослідження дозволило нам сформулювати такі висновки:

1. Митне-тарифне регулювання в Україні з кожним роком стає більш прозорим, але існує достатня кількість проблем, які гальмують подальший розвиток цієї сфери. Для спрощення митної системи Україна наважилася ввести проект «Електронна митниця».

2. Проаналізували стратегічний план упровадження проект «Електронна митниця» за 2009–2013 рр. із чітким визначенням прогнозованих обсягів фінансування.

3. Розглянули світовий досвід упровадження електронного декларування на прикладі

Японії США, зробили висновки про реалії та перспективи України.

4. Визначили основні вигоди від упровадження проекту «Електронна митниця», як для України загалом, так і окремо для підприємців і населення. А також визначили прогнозований ефект цього проекту у відсотковому значенні за статтями митної системи.

Оскільки на сьогодні митні органи України поки не готові повною мірою забезпечити впровадження проекту «Електронна митниця» на рівні міжнародних стандартів, то питання саморегулювання українського ринку у сфері митних відносин та його видозмінність поки що є далекою перспективою.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Електронна митниця» по-українськи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/publish/article?artid=1573859&catid=333734>. – Назва з титул. екрана.
2. Демченко О. Пілотний проект з електронного декларування проходить II фазу / О. Демченко // Митниця. – 2011. – № 7 (80). – С. 12.
3. Державна митна служба України [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/index>. – Назва з титул. екрана.
4. Запровадження електронної звітності: світовий досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/elektronzvitn/>. – Назва з титул. екрана.
5. Стратегічний план розвитку багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article;jsessionid=FC53A66070B74A45101154744FC4F93?art_id=355603&catid=349623. – Назва з титул. екрана.